

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کتاب جامع

حقوق اداری

(مخصوص آزمون دکتری حقوق عمومی)

شامل:

- ✓ درسنامه کاربردی و نکات مهم
- ✓ خلاصه کتب اساتید رفرنس حقوق اداری
- ✓ خلاصه قوانین و مقررات (مرتبط با آزمون دکتری)
- ✓ خلاصه مقالات (مرتبط با آزمون دکتری)
- ✓ سوالات تالیفی و شبیه سازی شده
- ✓ سوالات دکتری نیمه متمرکز حقوق عمومی

به کوشش:

ابوالقاسم شم آبادی

فیروزه امینیان

دپارتمان تخصصی دکتری حقوق عمومی

گوشزد: به دلیل نمونه بودن این فایل، قیمت و سال چاپ کتاب ذکر نمی گردد. آخرین قیمت و سال چاپ در صفحه سایت (قسمت خرید سایت) قابل مشاهده است

سرشناسه: دپارتمان تخصصی دکتری حقوق عمومی

شناسه افزوده: فیروزه امینیان

شناسه افزوده: ابوالقاسم شم آبادی

عنوان: کتاب جامع حقوق اداری

مشخصه نشر: تهران، انتشارت عدلیه، سال.....

مشخصات ظاهری: ۶۱۰ ص

توجه: سایز کتاب ۴A یا رحلی (بزرگ) می باشد.

موضوع: حقوق اداری - استخدام - کنترل قضایی - موسسات دولتی - شوراها محلی

موضوع: مقام رهبری - رئیس جمهور - هیات وزیران - استانداران - فرمانداران - بخشداران

موضوع: حقوق اداری تطبیقی - عدم تمرکز - اعمال دولت - اعمال اداری - مسئولیت مدنی دولت

شناسه افزوده: دیوان عدالت اداری - قانون مدیریت - تخلفات اداری - مسئولیت دولت

شناسه افزوده: حقوق اداری فرانسه - حقوق اداری انگلیس - حقوق اداری آمریکا - حقوق اداری آلمان

شناسه افزوده: آزمون دکتری سال ۱۴۰۳ / آزمون دکتری سال ۱۴۰۴

قیمت:

تلفن:

۰۲۱-۶۶۵۸۱۷۴۸

۰۲۱-۶۶۹۲۱۰۰۲

Email: nashreadliye@gmail.com

http://www.adlpub.com

کانال تلگرام دکتری را در گوشی خود دنبال کنید:

@PHDdoktori

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

A
D
L
I
Y
E
H

فهرست مختصر مطالب

سخنی با داوطلبان..... ۷

فصل اول: درسنامه حقوق اداری (فقط سرفصل‌های کلی در این فهرست اشاره شده است)..... ۹

بخش اول: تعاریف و کلیات.....	۱۰
بخش دوم: منابع حقوق اداری.....	۲۶
بخش سوم: نظریه های مربوط به حقوق اداری.....	۵۱
بخش چهارم: اصول اساسی حاکم بر اداره.....	۷۱
بخش پنجم: اعمال دولت.....	۷۹
بخش ششم: دستگاه اداری کشور.....	۸۶
بخش هفتم: استخدام.....	۱۳۴
بخش هشتم: مسئولیت مستخدمین عمومی.....	۱۸۹
بخش نهم: شوراها در قانون مدیریت.....	۲۰۱
بخش دهم: مراجع شبه قضایی.....	۲۰۸
بخش یازدهم: دیوان عدالت اداری.....	۲۱۳
بخش دوازدهم: دیوان محاسبات کشور.....	۲۹۰
بخش سیزدهم: سازمان بازرسی کل کشور.....	۲۹۴
بخش چهاردهم: قراردادهای اداری.....	۳۰۰
بخش پانزدهم: مسئولیت دولت.....	۳۴۱
بخش شانزدهم: نهاد آمبودزمن.....	۳۶۹

فصل دوم: حقوق اداری تطبیقی..... ۳۷۱

حقوق اداری تطبیقی (دکتر محمد حسین زارعی).....	۳۷۲
حقوق اداری تطبیقی (دکتر مهدی هداوند).....	۳۷۲

فصل سوم: خلاصه کتب اساتید رفرنس حقوق اداری..... ۳۷۱

کتاب حقوق اداری ۱- دکتر محمد جواد رضایی زاده.....	۳۸۰
کتاب حقوق اداری دکتر منوچهر طباطبائی.....	۴۰۳
کتاب حقوق اداری او ۲- دکتر محمد امامی و دکتر کورش استوارسنگری.....	۴۳۸
کتاب نظارت بر اعمال حکومت- دکتر ابراهیم موسی زاده.....	۴۶۰
کتاب حقوق اساسی دکتر سید محمد هاشمی (صرفاً مطالب اداری این کتاب بیان شده!).....	۴۷۰
کتاب حقوق اداری دکتر ولی الله انصاری.....	۳۷۸

فصل چهارم: نکات فوق العاده ضروری قوانین و مقررات اداری..... ۴۷۳

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....	۴۷۴
قانون مدیریت خدمات کشوری.....	۴۷۵
آیین نامه استخدام بیمانی.....	۴۸۱
قانون نحوه اجرای اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی.....	۴۸۱
قانون الحاق ۵ تبصره به قانون نحوه اجرای اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی.....	۴۸۲
قانون دیوان عدالت اداری (اصلاحی ۱۴۰۲).....	۴۸۲

۴۸۸	قانون رسیدگی به تخلفات اداری
۴۹۰	آیین نامه رسیدگی به تخلفات اداری
۴۹۱	قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور
۴۹۲	قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد
۵۰۰	نکات مهم قانون منع تصدی بیش از یک شغل دولتی
۵۰۱	قانون شرایط عمومی پیمان
۵۰۵	قانون برگزاری مناقصات
۵۰۹	قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و آیین نامه اجرایی آن
۵۰۹	دستور العمل تفویض اختیارات وزارت کشور به استانداران در خصوص مجوز برگزاری تجمعات
۵۰۹	اساسنامه تشکیلات و سازمان دهیاریها
۵۱۰	قانون ممنوعیت به کارگیری بازنشستگان
۵۱۰	قانون دیوان محاسبات کشور
۵۱۱	قانون محاسبات عمومی کشور
۵۱۲	قانون تشکیلات شورهای اسلامی شهر و روستا
۵۲۲	آیین نامه نحوه پرداخت حق جلسه و مزایا به اعضای شوراهای اسلامی
۵۲۲	آیین نامه داخلی شورای شهر
۵۲۳	آیین نامه اجرایی ماده ۱۰ قانون هدفمند کردن یارانه ها
۵۲۴	قانون مالیات بر ارزش افزوده
۵۲۵	نکات مهم سایر قوانین و مقررات

فصل پنجم: نکات مستخرج از سوالات دکتری..... ۵۲۹

فصل ششم: خلاصه مقالات و جزوات کاربردی..... ۵۲۹

۵۵۲	کنترل قضایی
۵۵۳	مفهوم مقرراتگذاری یا ریگولیشن
۵۵۴	خصوصی سازی
۵۵۷	وظایف و اختیارات مقامات سیاسی وزارت کشور
۵۵۹	جزوه حقوق اداری - دکتر محمد جلالی

ضمیمه: سوالات جدید آزمون دکتری نیمه متمرکز..... ۳۷۲

۵۳۰	آزمون دکتری نیمه متمرکز سال ۱۴۰۲
۵۳۳	آزمون دکتری نیمه متمرکز سال ۱۴۰۱
۵۳۶	آزمون دکتری نیمه متمرکز سال ۱۴۰۰
۵۴۲	آزمون دکتری نیمه متمرکز سال ۱۳۹۹

منابع و مآخذ..... ۵۸۶

سخنی با داوطلبان

حقوق عمومی به عنوان سیاسی ترین رشته حقوق به دروس و سرفصل‌های تخصصی‌تری (که زیرشاخه این شاخه محسوب شده) تقسیم می‌شود که یکی از مهم‌ترین و کاربردی‌ترین این دروس، سرفصل حقوق اداری است؛ حقوق اداری مجموعه قوانین و مقررات متمایز از حقوق خصوصی اما مرتبط با دستگاه‌های اجرایی و ماموران دستگاه اجرایی و قواعد حاکم بر آنها می‌باشد. این شاخه با رشد تدریجی نهادگرایی و ایجاد دستگاه‌های اجرایی و سازمان‌های مختلف، با رشد بسیار چشمگیری مواجه شده است. این موضوع خود به رشد این شاخه در کشورمان بسیار کمک کرده است و دیگر کمتر کسی است که از اهمیت این شاخه (چه در دستگاه‌های اداری، چه در نهادها و مراجع قضایی مانند دیوان عدالت اداری و مراجع شبه قضایی و چه از نظر سرفصل تخصصی) آگاه نباشد. دلیل این موضوع این است که قوانین اداری بسیار پویا بوده و با اتفاقات و مسائل روز ایجاد شده و یا کنار گذاشته شده و یا با سربرآوردن مقرره‌ای جدید از بین می‌رود و مقرره‌ای جدید به جای آن سر برمی‌آورد؛ به طور نمونه می‌توان از مصوباتی که در خصوص کرونا صادر می‌شد و یا مصوباتی که در خصوص آلودگی هوای تصویب می‌شود؛ نام برد و یا بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌هایی که به کارمندان دستگاه‌های اجرایی (در موضوعات مختلف) ابلاغ می‌شود. حال با این درجه از اهمیت، جالب است بدانید متخصص واقعی حقوق اداری و قوانین اداری در کشور تا اکنون کمتر از تعداد انگشتان یک دست می‌باشد؛ دلیل این امر پراکندگی بسیار زیاد قوانین حقوق اداری و وجود دستگاه‌های اجرایی مختلف بوده که تسلط بر قوانین آن دستگاه، نیازمند تحقیق و تدقیق فراوان در مبانی حقوق اداری و قوانین و مقررات اداری می‌باشد. البته این مقدار آشنایی به صرف تسلط بر مباحث تئوری و قوانین و مقررات مختلف کافی نبوده و بخشی از قوانین و مقررات اداری از حالت تئوری خارج شده و نیاز به درگیری فکری، کاری و یا عملی با نهادهای اداری و قوانین و مقررات آن و همچنین تسلط بر مسائل مبتلابه در رویه قضایی دارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود این درس را از اکنون که برای آزمون دکتری حقوق عمومی مطالعه می‌کنید؛ مهم بگیرید؛ چه برای مطالعه و چه برای آزمون! و فقط یاد نگیرید که تا چند ماه در ذهنتان (به دلیل آزمونی) باقی بماند!

اما در رابطه با آزمون دکتری حقوق عمومی:

سرفصل‌های آزمونی این شاخه پرتعداد شامل ۲ سرفصل عمومی و ۴ سرفصل تخصصی می‌باشد؛ به بیان دیگر سرفصل‌های تخصصی شامل **حقوق اساسی / حقوق اداری / متون فقه و حقوق کار** می‌باشد. (ضمناً حقوق اداری در کنار سایر دروس تخصصی دارای ضریب ۴ می‌باشد). به غیر از دروس تخصصی داوطلبان حقوق عمومی باید به سوالات عمومی پاسخ دهند که شامل دو سرفصل **زبان عمومی و استعداد تحصیلی** می‌شود. ضریب این دو درس اخیر در آزمون دکتری ۱ می‌باشد.

اما جهت تسلط بر سوالات آزمون پیش رو، تاکید بیشتری بر قوانین و مقررات و نظریات مبنایی و در نهایت بر حقوق اداری تطبیقی داشته‌ایم؛ چرا؟ دلیل این امر این است که سوالات در سنوات اخیر بیشتر از موارد فوق؛ طرح شده است؛ خلاصه اینکه مباحث اصلی حقوق اداری در آزمون دکتری نیمه متمرکز حقوق عمومی در سه بخش خلاصه می‌شود: **مبانی حقوق اداری / قوانین و مقررات اداری +**

حقوق اداری تطبیقی

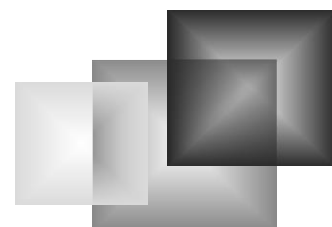
اما درباره کتاب پیش رو «کتاب حقوق اداری»: شما با خواندن این کتاب خواهید توانست به مباحث این سه بخش تسلط کافی پیدا کنید و قدرت استدلال خود را در پاسخ دادن به سوالات قوی نمایید.

اهمیت این مجموعه در این است که شما بدون اینکه نیاز به خواندن ده‌ها جلد کتب حقوق اداری، قوانین و مقررات پراکنده، جزوه‌های نایاب و گاه غیرقابل دسترس و مقالات داشته باشید، خواهید توانست این منابع را یکجا در دسترس داشته و در وقت و پول خود صرفه جویی کنید. ناگفته نماند که مطالب این درسنامه در حقیقت تالیفی بوده و به دلیل اینکه معمولاً سوالات حقوق اداری از منابع اصلی و رفرنس طراحی می‌شود؛ سرفصل‌ها مطابق اندیشه‌ها و دکترین حقوق اداری در دانشگاه‌های معتبر و تعقیب تغییرات آزمون در طول ۱۳ سال اخیر می‌باشد.

در پایان، مشتاقانه چشم‌انتظار انتقادات سازنده مخاطبین گرامی خواهیم بود.^۱

فصل اول:

درسنامه حقوق اداری

بخش اول: تعاریف و کلیات

تعریف حقوق اداری:

ورود به مطلب هر درسنامه کاربردی، عموماً با تعاریف مبنایی شروع می‌شود؛ لذا در اینجا، ما نیز مباحث را با تعریف حقوق اداری شروع می‌کنیم. این تعریف شاید برای آزمون مهم نباشد اما به یاد داشته باشید که معمولاً از تعاریف و نظریه‌ها و اصول کلی حقوق اداری هر ساله در آزمون‌ها، سوال طرح می‌شود. (مانند مفهوم خدمت عمومی، منفعت عمومی یا اصل تناسب، اصل برابری و...) لذا:

- **حقوق اداری قواعد حاکم بر روابط اداره با مردم و روابط میان سازمان‌های اداری را مورد بررسی قرار می‌دهد.**
- **از سوی دیگر حقوق اداری مجموعه قواعد حقوقی متفاوت با قواعد حقوق خصوصی بوده که بر اعمال و رفتار دستگاه‌های اداری حاکم بوده و روابط حاکم را با افراد تنظیم و تنسيق می‌کند.**

تعریف حقوق اداری

هنگامی که از **اداره** سخن می‌گوییم منظورمان در میان قوای عمومی، **سازمان‌های اداری زیر نظر قوه مجریه** می‌باشد. این قوه افزون بر روابط با مردم یا اداره شونده‌گان، با دیگر قوا و نهادهای عمومی از جمله قوه مقننه، دادرسی قانون اساسی و... ارتباط دارد. روابط اخیر در چهارچوب حقوق اساسی مورد مطالعه قرار می‌گیرد که دارای قواعد و ضمانت‌های اجرایی خاص خود می‌باشد.

البته **در میان قوای عمومی قوه مجریه مشمول بیشترین نظارت از سوی نهادها و مردم است** و این امر به دلایل زیر است:

- **اعمال دولت (شامل: تأمین خدمات عمومی و نیازهای همگانی شهروندان و حفظ نظم عمومی) و مداخلات آن در مناسبات مختلف شهروندان گسترش پیدا کرده است.**
- **به دلیل تشکیلات گسترده اداری و تعداد روزافزون سازمان‌های اداری و از سوی دیگر سوء استفاده اداری مقامات این دستگاه‌ها، نظارت بر این مقامات لازم و ضروری می‌باشد.**

اصول کلی حقوق اداری:

اصول حقوق اداری **هنجارهایی** هستند که **در صلاحیت‌های اختیاری مقامات اداری** با هدف تحت کنترل قرار دادن اعمال و تصمیمات اداری و جلوگیری از سوءاستفاده آنها از اختیاراتشان اعمال می‌شوند و از بطن آن، **قواعد و هنجارها جزئی‌تر** ایجاد می‌شود. البته این بدین معنا نیست که این اصول جایی در صلاحیت‌های تکلیفی ندارند، بلکه این اصول مبنای قوانینی را تشکیل می‌دهند که صلاحیت‌های تکلیفی مقامات اداری را شکل می‌دهد. لذا تدوین کنندگان قوانین اداری نیز ملزم به رعایت این اصول در اعمال قانونگذاری خود هستند. از میان اصول کلی حقوق اداری، اصول زیر مبنای سایر اصول حقوق اداری هستند:

- **رعایت اصل حقوق انسانی و آزادیهای عمومی؛**
- **اصل حاکمیت قانون؛**
- **عدالت و انصاف در روابط بین دولت و افراد مبنای اصول دیگر هستند.**

اصول ذیل هر یک به نحوی به اصول فوق مرتبط است:

- **اصل مشارکت و خدمت عمومی بر رعایت حقوق و آزادی‌ها استوارند.**
- **اصل تفکیک قوا، تفکیک حقوق عمومی از حقوق خصوصی، تجدیدنظر و پژوهش و رعایت اصول قانون اساسی بر اصل حاکمیت قانون مبتنی هستند**
- **و مفاهیم برابری و مساوات و مصلحت عمومی و حتی مشارکت بر مبنای اصل عدالت و انصاف قرار دارند.**

سوال: با توجه به نکاتی که ذکر شد؛ یکی از هدف‌های اولیه حقوق اداری در مراحل رشد اولیه چه بوده است؟ حفاظت از حقوق افراد (ارباب رجوع) در برابر دستگاه‌های دولتی

در ذیل به دو اصلی که از نظر آزمونی (در حقوق اداری) بیشترین اهمیت را دارد؛ اشاره می‌کنیم:

اصل اول: اصل حاکمیت قانون بر اداره (rule of law)

اصل حاکمیت قانون به این معناست که اعمال و فعالیت‌های سازمان و مقامات اداری باید در چهارچوب قانون بوده و بر ضابطه‌های قانونی احترام بگذارند و ادارات از حدود صلاحیت‌ها و اختیارات اجرایی خود خارج نشوند. (دکتر منوچهر طباطبایی مومنی) اعمال اصل حاکمیت قانون بر اداره با تصویب قانون اساسی مشروطه (سوال کارشناسی ارشد) امکانپذیر شد؛ به این معنا که با شروع نهضت دستورگرای (منظور تصویب قانون اساسی است) قدرت دولت و سازمان‌های اداری در یک چارچوب مشخصی اعمال می‌گردد. (دکتر امیر ارجمند) البته اصل حاکمیت قانون قبل از اینکه در نهضت مشروطه گرای (با مشروطه خواهی که به معنای گروه سیاسی بوده، فرق دارد) ایران طرح شود، با رشد دموکراسی در کشورهای مختلف غربی شکل گرفت.

در این زمان برای اولین بار کشور به سمت:

- قانونگرایی،
- تفکیک قوا
- و مشروطه گرای (قانون اساسی گرای) پیش رفت. به این صورت که تدریجاً اعمال اختیارات از طریق قانون گرای ممکن شد. (سابقه طرح سوال در آزمون دکتری و کارشناسی ارشد دارد.)

نکته: در سیستم اداری مبتنی بر حاکمیت قانون، سازمان‌ها و مقامات اداری، تابع قواعد عمومی، کلی، غیرفردی و از قبل مستقر (به شکل قوانین و مصوبات) می‌باشند. (به همین دلیل دولت قانونی متضمن اصل حاکمیت قانون بر اداره است.)^۱

اصل دوم: اصل نظارت قضایی بر اداره (Judicial review)

نام دیگر این اصل، کنترل قضایی، (بازنگری قضایی یا دادرسی اداری) است که در واقع، تضمین تحقق اصل حاکمیت قانون می‌باشد. (سوال کارشناسی ارشد)

گوشزد: پس جهت آزمون به خاطر داشته باشید که یک اصل تضمین کننده حاکمیت قانون است.

نکته بسیار مهم: انواع نظارت قضایی در چندین دوره، سوال آزمونی بوده است که خلاصتاً به نظارت متمرکز و غیرمتمرکز معروف است:

معمولاً اصل نظارت قضایی به دو صورت ممکن است انجام می‌شود:

- ۱- نظارت از طریق دادگاه‌های عمومی دادگستری (که به آن نظارت قضایی غیر متمرکز گفته می‌شود) که در کشورهای انگلوساکسون مانند انگلستان و آمریکا انجام می‌شود.
- ۲- نظارت از طریق دادگاه‌های اداری (نظارت قضایی متمرکز گفته می‌شود) که در رأس آنها یک نهاد عالی وابسته به قضاییه یا مجریه و یا مستقل وجود دارد. (مانند شورای دولتی در کشور فرانسه و دیوان عدالت اداری در ایران) {چندین بار سوال دکتری بوده است}

- کنترل قضایی غیرمتمرکز در سراسر دادگاه‌های کشورهای کامن لا انگلستان و آمریکا اعمال می‌شود و شهروندان می‌توانند ابطال مصوبه دولتی را از دادگاه عمومی درخواست کنند.
- در کنترل قضایی متمرکز ابطال مصوبات خلاف قانون یا خروج از حدود اختیارات، از طریق یک دادگاه اداری مستقر در قوه مجریه صورت می‌گیرد؛ مانند دادگاه‌های اداری بدوی و پژوهش کشورهای لاتین مانند فرانسه حاکم است ممکن است و یا ممکن است مرجع شبه قضایی داخل قوه قضائیه باشد؛ مانند دیوان عدالت اداری در ایران

^۱ - در این مبحث از نظرات دکتر اردشیر امیر ارجمند در جزوه حقوق اداری، بهره برداری شده است.

دکتر ابراهیم موسی زاده^۱ نیز مدل‌های نظارت قضایی بر اعمال دولت را بر اساس معیار ساختار و صلاحیت تقسیم کرده که در حقیقت همان شیوه متمرکز و غیرمتمرکز است.

اول – تفکیک مدل‌های نظارت قضایی بر اساس معیار ساختار

باتوجه به نظام‌های موجود **دو مدل اصلی و یک مدل فرعی** را می‌توان شناسایی کرد. دو مدل اصلی عبارتند از مدل فرانسوی و مدل انگلیسی. مدل آلمانی را هم می‌توان به عنوان **یک مدل فرعی** مدنظر قرارداد.

۱- مدل فرانسوی یا درون قوه‌ای (رومی - ژرمنی هم معروف است):

در مدل فرانسوی نظارت بر اعمال دولتی از سوی ارگانی که درون خود قوه مجریه قرار دارد اعمال می‌شود؛ به این ترتیب نه قوه مقننه و نه قوه قضاییه نمی‌توانند اعمالی را که ارگان‌های قوه مجریه انجام می‌دهند؛ ابطال کنند. در این مدل دادگاه‌های رسیدگی کننده به دعاوی اداری خود **یک بوروکرات (یعنی ساختار و سیستم خاص دارد)** هستند برخلاف دادگاه‌های کامن لا که از **قضات حرفه‌ای** تشکیل شده‌اند.

۲- مدل انگلیسی یا مدل غیر متمرکز (انگلو ساکسونی هم معروف است):

این مدل که در اغلب کشورهای انگلیسی زبان تبعیت می‌شود؛ در جهت مقابل مدل فرانسوی قرار دارد. مدل کامن لا مدلی غیر متمرکز است که در آن **همگی دادگاه‌ها** در سرتاسر کشور پخش بوده و می‌توانند به دعاوی مربوط به تصمیمات اداری رسیدگی کنند. رویکرد قضایی کامن لا مبتنی بر وجود دادگاه‌های مقتدر بوده و کل نظام حقوقی کامن لا بیش از آنکه وامدار مقنن باشند وامدار قوه قضاییه و قضات است.

۳- مدل آلمانی یا مدل تلفیقی (مختلط هم معروف است):

مدل آلمانی را می‌توان **تلفیقی** از دو مدل فرانسوی و انگلیسی دانست. در این مدل دادگاه‌های اداری در بطن قوه قضاییه تشکیل می‌شوند.

دوم – تفکیک مدل‌های نظارت قضایی بر اساس صلاحیت

بر اساس صلاحیت الگوهای نظارت قضایی را می‌توان به دو دسته کلی **انگلو ساکسونی و رومی - ژرمنی** تقسیم بندی کرد. البته در این میان نظارت‌های دیگری هم وجود دارد که برخی از طریق نمایندگان دولت مرکزی در محل صورت می‌گیرد و برخی دیگر حالت **نظارت سیاسی یا اداری یا قیمومتی و غیرمستقیم دارند.**

۱. نظارت اداری: مانند نظارت سازمان بازرسی کل کشور بر نهادهای اداری (سوال دکتری)

۲. نظارت سیاسی: مانند نظارت قوه مقننه بر دولت و کابینه و رای عدم اعتماد به وزیران و نظارت دیوان محاسبات که متعلق به

پارلمان می‌باشد (اصل ۵۵ قانون اساسی) **از آثار نظارت سیاسی عزل مقام اداری است. (سوال کارشناسی ارشد)**

۳. نظارت قیمومتی یا غیرمستقیم: مانند نظارت دولت مرکزی از طریق وزارت کشور (استاندار، فرماندار و بخشدار) بر مقامات

محلی (مانند شوراهای اسلامی شهر و روستا) **(سوال دکتری بوده)**

نکته: از آثار نظارت قضایی برخلاف نظارت سیاسی، اصلاح یا ابطال مصوبه است.

اصول و معیارهای کنترل قضایی:^۲

اصول (و معیارهای) کنترل قضایی، اصولی هستند که از خلال رویه‌های قضایی مطرح و به مرور زمان در سیستم‌های حقوقی توسعه یافته‌اند. این اصول مسبوق به متن قانونی نبوده ولی اغلب دارای ارزشی برابر قانون هستند؛ لذا برای اداره لازم الاجرا بوده و رعایت آنها در فرایند اتخاذ تصمیمات اداری ضروری است. تضمین این اصول ناشی از کنترلی است که دادگاه‌های اداری بر محتوای این قسم از تصمیمات اعمال می‌کنند.

^۱ - دکتر ابراهیم موسی زاده، استاد دانشگاه تهران بوده که کتاب نظارت بر اعمال دولت را با همکاری مرحوم دکتر عمید زنجانی نگاشته و ضمناً با دکتر ابراهیم موسی زاده که در حقوق بین الملل معروف بوده و کتاب‌های زرد رنگ منتشر کرده، تفاوت دارد.

^۲ - برای مطالعه بیشتر به منبع مبحث فوق مراجعه نمایید: مقاله اصول و معیارهای کنترل قضایی اداری - دکتر علی مشهدی

اصول کنترل قضائی شامل موارد ذیل است:

- اصل قانونی بودن؛
- اصل برتری قانون؛
- لزوم وجود مبنای قانونی؛
- نسبت میان صلاحیت اختیاری و اصل قانونی بودن؛
- اصل منفعت عمومی؛
- اصل برابری؛
- اصل معقول بودن تصمیم اداری؛
- اصل حق بر استماع؛
- اصل تناسب؛
- اصل حسن نیت؛
- اصل انتظارات مشروع؛
- اصل دسترسی به محاکم صالح؛
- اصل صحت روش تصمیم گیری (رعایت تشریفات قانونی)؛
- اصل تکلیف به بیان دلایل و مبنای تصمیم گیری؛
- اصل آزادی‌های افراد.

نکته: چنانچه در آزمون اینطور طرح سوال گردید که اصول کلی نظارت قضائی در کشورهای کامن لا چیست؟ اصول فوق در کشورهای پیرو حقوق کامن لا نیز حاکم است؛ مانند انگلستان
سوال: مهمترین اصول کلی حقوق اداری چیست؟
نتیجه اینکه:

با توجه به کلیه مطالبی که بیان شد؛ مهمترین اصول کلی حقوق اداری (برای آزمون) شامل موارد ذیل است:

- اصل قانونی بودن؛
- اصل کنترل قضائی؛
- اصل تناسب؛
- اصل انصاف؛
- اصل بی طرفی؛

➤ اصل تساوی و برابری؛ (ممنوعیت تبعیض و جانبداری از اصل برابری نشأت گرفته‌اند)

گوشزد: دقت داشته باشید که اصول کنترل قضائی و اصول کلی حقوق اداری در بسیاری از موارد به هم شبیه هستند.

نکته: مطابق نظریه توسعه، نقش قاضی در پیدایش اصول کلی حقوق اداری، محصول رویکردهای مبتنی بر پوزیتیویسم اجتماعی است؛ به طور نمونه می‌توان به نقش قاضی در اصل ۱۶۷ قانون اساسی اشاره کرد. منظور از پوزیتیویسم اجتماعی این است که اصول حقوق اداری در عمل و از رویکردهای ناشی از اجرا به وجود آمده است.

یک سوال مهم: اصول کلی حقوق اداری که به عنوان اصول مدرن حقوق اداری نیز شناخته می‌شوند؛ هدف اصلی‌شان چیست؟

مسلماً این اصول مدرن در جهت **تضمین حقوق و آزادی‌های شهروندان**^۱ ایجاد شده است. لذا اصول حقوق اداری همان بایدهای بنیادین و کلی حقوق هستند که در جهت حفظ کرامت انسانی در همه کشورها پذیرفته شده‌اند.

۱ - کلمه شهروند طبق سیر تاریخی ابتدا بشر بوده که حقوق بشر هم می‌گفتند؛ بعد شده ملت و حقوق ملت و در جدیدترین تحول که بیانگر دقیق تر شدن حقوق و تکالیف بوده، شهروند و حقوق شهروندی معروف شده است.

در صورت نبود صراحت قانونی، از قضا در جهت رفع خلاءهای قانونی استفاده می‌شود.

نقش قضا و اصول کلی حقوق اداری در نظام اداری فرانسه، آمریکا، آلمان و ایران (مهم)^۱

نظام اداری فرانسه: مبنای ایفای نقش قضا در نظام حقوق اداری فرانسه، «اصول کلی حقوق» بوده و بنا به نظر شورای دولتی این کشور، رعایت این اصول برای کلیه مقامات اداری با فرض فقدان مفاد صریح قانونی الزامی است.

نظام اداری ایالات متحده: در نظام این کشور، کنترل قضایی، ابزاری است که به قضا آن کشور این امکان را می‌دهد تا با نظارت بر اعمال قوای مقننه و مجریه، در دعاوی مختلفی موجب خلق اصول کلی حقوقی شده و به نوعی در «سیاستگذاری عمومی» مشارکت کرده و خط مشی حکومت را تحت تاثیر قرار می‌دهد. بنابراین در اغلب موارد اعمال این نظارت، در راستای صیانت از قانون اساسی و اصول کلی حقوق، تحت لوای حل چالش‌های «تقنینی و اجرایی» مطرح شده که رسیدگی دادگاه‌ها به چالش‌های تقنینی، معطوف به تخطی قوه مقننه و چالش‌های اجرایی معطوف به تخطی قوه مجریه از قانون اساسی و اصول کلی حقوق است.

در نظام حقوقی انگلستان (کامن لا): در این نظام، قضا با اتکای بر «عدالت طبیعی» و «اصل انصاف

رویه‌ای» در رویه قضایی، نقش تعیین کننده‌ای در شکل‌گیری اصول و قواعد کلی حقوقی ایفا می‌کنند.

در نظام حقوقی ایران: با توجه به نظارت موثر قضا دیوان عدالت اداری بر تصمیمات و اقدامات مقامات اداری بر اساس اصل ۱۷۳ قانون اساسی ایران و لزوم صدور حکم هر دعوا بر اساس قوانین و مقررات موضوعه و احکام شرع یا اصول کلی حقوقی مطابق اصل ۱۶۷ قانون اساسی، دیوان عدالت اداری می‌تواند بسیاری از اصول حقوقی را در متن دعاوی مطروحه، مورد شناسایی قرار دهد. از این رو نقش قضا، در شکل دهی و هدایت نظام حقوق اداری ایران نیز حائز اهمیت است.

نکته: ویژگی‌های اصلی اصول کلی حقوق اداری

- کلی بودن
- نامدون بودن
- انتزاعی بودن
- نماینده ارزش‌های اداره خوب

و
و
و
و

و متن درسنامه در کتاب اصلی ادامه دارد!

^۱ - برای مطالعه بیشتر مطالب کادر به این رفرنس مراجعه کنید:

کتاب مفهوم و قلمرو اصول کلی حقوق اداری: امکان و چگونگی استناد به آن در رسیدگی‌های قضایی، مرکز مالگیری، احمد، پنت، آرین و ویژه محمدرضا، پژوهشگاه قوه قضائیه، سال ۱۳۹۶

• خودسنجی

سوال دکتری سال ۱۴۰۲: کدام نظریه در خصوص نقش قاضی در پیدایش اصول کلی حقوق اداری را محصول

رویکردهای مبتنی بر پوزیتیویسم اجتماعی می‌دانند.

(۱) کشف (۲) توسعه (۳) خلق و انشاء (۴) مختلط

گزینه ۲ صحیح است. مطابق نظریه توسعه، نقش قاضی در پیدایش اصول کلی حقوق اداری، محصول رویکردهای مبتنی بر پوزیتیویسم اجتماعی است؛ به طور نمونه می‌توان به نقش قاضی در اصل ۱۶۷ قانون اساسی اشاره کرد.

و

و

و

و

و سوالات در متن کتاب اصلی ادامه پیدا می‌کند!

فصل دوم:

حقوق اداری تطبیقی

حقوق اداری تطبیقی

(دکتر محمد حسین زارعی)

گوشزد: در حقوق اداری تطبیقی، تاکید مطالب بر حقوق اساسی آمریکا، انگلستان و فرانسه و تا حدودی آلمان است.

مفهوم حقوق اداری تطبیقی:

سوال این است که چگونه حقوق اداری را تعریف کنیم که هم شامل حقوق اداری فرانسه بشود و هم حقوق اداری انگلیس و در عین حال با حقوق تطبیقی نیز سازگار باشد. حقوق اداری تطبیقی موضوع مستقلی نیست بلکه استفاده از روش ها و اهداف حقوق تطبیقی در مطالعه دو نظام حقوق اداری است. مهمترین مفهوم حقوق اداری کنترل اعمال قدرت اجرایی توسط مقامات اجرایی در روابط با مردم یا بین سازمان های دولتی با یکدیگر است. یعنی استفاده از روش تطبیقی برای دست یافتن با مردم یا بین سازمان های دولتی با یکدیگر است. یعنی استفاده از روش تطبیقی برای دست یافتن به یک سری قواعد حقوق اداری مشترک می باشد. به عبارت دیگر **حقوق اداری مطالعه کنترل و تنظیم حقوقی رفتار دولت با مردم و سازمان های دولتی با یکدیگر را بر عهده دارد.**

کنترل ممکن است به چند روش انجام گیرد. باید توجه داشت که کنترل دولت به خودی خود فاکتور مستقلی نیست و یا نشانگر مفهوم خاصی از کنترل و تنظیم حقوقی نمی باشد، بلکه بستگی به نظریه کلان حقوقی و سیاسی ما در رابطه با حقوق اداری دارد. یعنی بستگی دارد به این که گرایش و نظریه حاکم بر حقوق اداری یک گرایش آزادیخواهانه است یا نظریه کارکرد گرایانه یا جامعه شناختی. با انتخاب هر یک از این نظریه ها و مفاهیم به یک مفهوم از کنترل در حقوق اداری می رسیم.

در نظام های حقوقی دمکراتیک **نظریه غالب نظریه دولت مشروطه یا مفهوم دولت محدود است.** همانطور که گفتیم این نظریه بر مفهوم حقوق اداری تاثیر می گذارد زیرا عقیده دارد که دولت و قوه مجریه به علت نفوذ و قدرت برجسته و تخریبی آن باید محدود باشد و نتیجتاً بر مفاهیم و قواعد حقوق اداری اثر دارد.

دو نظریه بر حقوق اداری حاکم است و تاثیر زیادی در فهم ما از حقوق اداری انگلیس و فرانسه دارد:

****الف – دیدگاه دستوری prescriptive (بایدی – اخلاقی) یا red- light theory یا rights- based theory**

این دیدگاه **مبتنی بر دولت مشروطه یا محدود constitutionalism یا دستورگرایی است** - یعنی پیشی گرفتن حقوق طبیعی و فطری نسبت به دولت و جامعه به این مفهوم که دولت در اینجا محدود به حقوق بشر است و اینکه پذیرش قوانین اساسی نوشته در نظریات مشروطه مورد توجه زیادی قرار داشته است. **ویژگی های نظریه دولت مشروطه عبارت است از:**

و
و
و

و.... مطالب بخش حقوق اداری تطبیقی در کتاب اصلی، ادامه پیدا می کند!

حقوق اداری تطبیقی

(دکتر مهدی هداوند)

گوشزد: در حقوق اداری تطبیقی دکتر مهدی هداوند، تاکید مطالب بر حقوق اساسی انگلستان و فرانسه و تا حدودی آلمان است.

حقوق اداری تطبیقی، مطالعه شباهتها و تفاوت‌های موجود در نظام‌های مختلف حقوق اداری است. البته شباهتها بیش از تفاوتها است؛ چرا که تحت تاثیر جهانی شدن نظام‌های حقوق مختلف **به سمت همگرایی** پیش می‌روند. در این خصوص **منطقه گرایی** که نمونه بارز آن تشکیل اتحادیه اروپا است؛ تاثیر زیادی بر همسویی و همانندی نظام‌های حقوقی مختلف داشته است. البته برخی مانند فردریش ساوینی (حقوقدان آلمانی) **با این همگرایی مخالف بوده** و هر نظام حقوقی را منبعث از روح حقوقی هر کشوری می‌داند که قابلیت استفاده از آن برای کشورهای دیگر امکانپذیر نیست. (بنابراین با نظریه همگرایی مخالف است)

به نظر آلبرت ون دایسی: حقوق اداری مشخصه ویژه کشورهای اروپای قاره‌ای به ویژه فرانسه و آلمان است و برای حقوق عرفی کشور انگلستان شناخته شده نیست. با این وجود از نیمه دوم قرن ۱۹ تا کنون، همانند کشورهای فرانسه و آلمان، حقوق اداری در کشورهای کامن لا اهمیت پیدا کرده است؛ (چون کامن لا اصولا مبتنی بر عرف بوده است؛ بنابراین این تاثیر اهمیت پیدا کرد).

• **نکته:** با اینکه نظام‌های حقوقی مزبور (کامن لا و رومی ژرمنی) از نظر منشاء، پیشینه تاریخی و جریان توسعه و سازوکارهای عملی متفاوت هستند؛ محصول نهایی هر دو نظام همواره متفاوت نیست: معمولا در هر دو نظام **با موقعیتهای یکسان بر خورد یکسان** صورت می‌گیرد اما **رویکرد یا مسیری که انتخاب می‌شود ممکن است؛ متفاوت باشد.**

• **نکته:** به هر حال هر دو نظام حقوقی دنبال راه حلی هستند که به وسیله آن اداره عمومی به بهترین شکل ممکن انجام بپذیرد. در عین حال وقتی که به متون حقوق اداری در نظام کامن لا نگاه می‌کنیم؛ معمولا بیشترین تاکید بر روی **کنترل اداره** است. (**مهم**) **بنابراین تعریفی که در انگلستان در تعریف حقوق اداری گفته می‌شود این است:**

📖 **اولین چیزی که از تعریف حقوق اداری برداشت می‌شود این است که حقوق اداری، مربوط به کنترل قدرت دولت است. (این برداشت اول است)**

📖 **در تعریف حقوق اداری می‌توان گفت: مجموعه‌ای از اصول کلی است که حاکم بر اجرای اختیارات و تکالیف از سوی مقامات عمومی است. (برداشت دوم)**

سوال دکتری سال ۱۳۹۸ – در سنت حقوقی کامن لا، موضوع بنیادین حقوق اداری، کدام است؟

- (۱) حمایت از اقتدارات عمومی
(۲) توازن منافع حقوق عمومی و حقوق خصوصی
(۳) کنترل قدرت حکومت
(۴) برابری شهروندان در برابر اداره

گزینه ۳ صحیح است. اولین چیزی که از تعریف حقوق اداری در سنت حقوقی کامن لا، برداشت می‌شود این است که حقوق اداری، مربوط به کنترل قدرت دولت است. (این برداشت اول است).

و.... مطالب بخش حقوق اداری تطبیقی در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

• خودسنجی

۱. سوال دکتری سال ۱۴۰۲: تجاوز از صلاحیت توسط یک مقام اداری، در حقوق اداری انگلستان چه نتیجه‌ای را در پی دارد؟

- (۱) در هر دو حالت ماهوی یا شکلی، موجب بطلان عمل یا تصمیم اداری می‌شود.
 - (۲) در هر دو حالت ماهوی یا شکلی، موجب قابل ابطال شدن عمل یا تصمیم اداری می‌شود.
 - (۳) در برخی موارد، موجب بطلان عمل اداری می‌شود.
 - (۴) مطلقاً قابل ابطال شدن عمل اداری می‌شود.
- گزینه ۱ صحیح است. تجاوز از صلاحیت توسط مقامات اداری، در حقوق انگلستان چه در حالت شکلی یا رویه‌ای و چه در حالت ماهوی یا محتوایی موجب بطلان عمل یا تصمیم اداری می‌شود.

۲. سوال دکتری سال ۱۴۰۱: در انگلستان، رئیس کل دیوان عالی اداری به کدام ترتیب انتخاب می‌شود؟

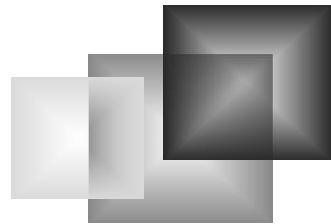
- (۱) توسط کمیسیون انتصابات قضایی
 - (۲) توسط کمیته قضایی مجلس اعیان
 - (۳) به پیشنهاد لرد چانسلور و تایید پادشاه
 - (۴) به پیشنهاد هیئت عمومی دیوان‌های اداری و تایید نخست وزیر
- گزینه ۳ صحیح است. دیوان عالی اداری در حقوق اداری انگلستان، بالاترین مرجع قضایی اداری است که دارای صلاحیت عام می‌باشد. رئیس دیوان عالی اداری به پیشنهاد لرد چانسلور و تایید پادشاه انتخاب می‌شود.

و
و
و

و... سوالات در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

فصل سوم:

خلاصه کتب اساتید رفرنس حقوق اداری

کوشید: مطالب این قسمت خلاصه ای است که دقیقاً از متن کتاب اساتید گرفته شده است و حالت درسنامه‌ای خود را حفظ کرده است.

حقوق اداری ۱ - دکتر محمد جواد رضایی زاده

نظام‌های مختلف اداری:

الف - نظام انگلیسی (وحدت): در نظام انگلیس اداره و اشخاص خصوصی اصولاً مقید به یک حقوق خصوصی (کامن لا) می‌باشند و همه به یک دادگاه برای حل اختلاف مراجعه می‌نمایند. به بیان دیگر در کشورهای پیرو حقوق کامن لا برای شکایت از مقامات اداری یا ابطال یک مصوبه باید به **دادگاه‌های عمومی** مراجعه کرد. این سیستم، به نوعی **وحدت نظام حقوقی است**. (دعاوی اداری یا خصوصی در یک دادگاه رسیدگی می‌شود).

سه عامل تشکیل در این سیستم دخیل می‌باشند:

- وابستگی بریتانیایی‌ها به لیبرالیسم؛
- مفهوم بینش تجربی اداره که انعکاسی از تاریخ اداری بریتانیای کبیراست که اداره مجموعه‌ای از نهادها و اختیارات حقوقی و وسایل مادی و انسانی است؛ (محتوای حقوق قابل اجرا)
- اصل براین است که اداره مقید به حقوق خصوصی است.

ب - نظام حقوقی فرانسه (دوگانگی): نظام دوگانه فرانسه، جدایی دادگاه‌های رسیدگی کننده و محاکم را پذیرفته است که قسمت اعظم آن مربوط به نظام قدیم پادشاهی است **وووووووو**.

انتقال اختیارات:

تفویض اختیار: در تفویض اختیار فقط قسمتی از اختیار مقام اداری تفویض می‌شوند نه تمام اختیارات و مقام تفویض کننده اختیار نباید اختیارات اساسی و اصلی خود را تفویض کند؛ مثلاً وزیران نمی‌توانند حق شرکت در هیات وزیران را واگذار کنند.

ویژگی‌های تفویض اختیارات:

- در تفویض اختیارات، **مسئولیت مقام تفویض کننده** از بین نمی‌رود.
- تفویض اختیار **باید صریحاً و کتباً ارائه شود**؛ بنابراین بایستی به صورت دستور اداری باشد. اما کفالت بایستی در قانون، از قبل مشخص شده باشد؛ به طور نمونه موارد کفالت در صورت فوت رئیس جمهور و یا رهبر که در قانون اساسی مقرر شده است.
- تفویض اختیار دقیقاً **یک حکم و دستور اداری است**؛ بنابراین چون به صرف پست و مرتبه کارمند داده شده **با فوت مقام تفویض کننده از بین نمی‌رود** و همچنان اختیارات تفویض شده پابرجاست؛ مگر اینکه مقام جانشین متوفی، آن را لغو کند.
- تفویض اختیار یک **امر اداری** و در راستای کاهش مشغله اداری و تمرکز زدایی اختیار و یا قدرت می‌باشد؛ اما کفالت اداری یک **حکم قانونی** است که قبل از ایجاد، توسط قانونگذار مشخص می‌شود.

و...مطالب در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

حقوق اداری دکتر منوچهر طباطبایی موتمنی

تعریف موضوع حقوق اداری

حقوق اداری شاخه‌ای از حقوق عمومی است که حاکم بر سازمانهای اداری و مأمورین آنها و کیفیت روابط آنها با مردم است.

اعمال عمومی:

در یک نگاه کلی (نگاه تفکیک قوایی)، وظایف و اختیارات دولت به سه دسته تقسیم می‌شوند که هر کدام به ارگانهای ویژه‌ای محول گردیده است. طبق اصل ۵۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران عبارت‌اند از: قوه مقننه، قوه مجریه، قوه قضائیه؛ اعمال قوه مقننه از طریق مجلس شورای اسلامی اعمال قوه قضائیه به وسیله دادگاه‌های دادگستری و اعمال قوه مجریه از طرق رئیس جمهور و وزرا انجام می‌گیرد.

اعمال عمومی دارای ۲ هدف می‌باشند:

• ۱- حفظ نظم عمومی: نظم عمومی به مجموع شرایط عمومی و کلی اطلاق می‌شود که برای ایجاد امنیت و

آسایش و بهداشت عمومی ضروری می‌باشد.

• ۲- تأمین خدمات عمومی: خدمات عمومی هم تأمین بسیاری از نیازهای همگانی را شامل می‌شود؛ ولی بعضی

نیازهای عمومی به اندازه‌ای مهم می‌شوند که به خدمات عمومی تعبیر می‌شوند: مثل آموزش و پرورش

موقعیت فعالیت‌های اداری در میان سایر فعالیت‌های دولتی

فعالیت‌های اداری از فعالیت‌های دولتی می‌باشد و می‌توان گفت که اعمال قانون‌گذاری عبارت است از وضع قواعد عام‌الشمول، یعنی قواعد عمومی که بدون استثنا بر تمام اشخاص ساکن در سرزمین معین اجرا می‌شود.

و
و
و
و....مطالب در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

حقوق اداری او ۲- دکتر محمد امامی و دکتر کورش استوارسنگری

اعمال عمومی دارای دو هدف می‌باشد:

حفظ نظم عمومی: به مجموع شرایط کلی و عمومی اطلاق می‌شود که برای ایجاد امنیت، آسایش و بهداشت عمومی ضروری می‌باشند. در حقوق اداری وظایف مزبور بر عهده پلیس اداری است.

تأمین خدمات عمومی: بسیاری از نیازهای همگانی به وسیله اشخاص خصوصی اداره می‌شوند ولی بعضی از نیازهای عمومی به اندازه‌ای مهم می‌باشند که دخالت دولت را ایجاب می‌نمایند. مانند آموزش و پرورش. حقوق اداری عبارت است از بررسی مجموعه‌ای از قواعد و مقرراتی که ناظر است بر:

و
و
و
و....مطالب در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

حقوق اداری (نظارت بر اعمال حکومت) دکتر ابراهیم موسی

نظارت اداری:

نظارت اداری در اصل مشروعیت و در مورد اقدامات خلاف قانون امری به طور کامل طبیعی است. نظارت اداری به دو گونه متصور است:

اول – نظارت ارتجالی: در نظارت ارتجالی نهاد ناظر موظف است عملیات اجرایی و دستور العملها را تحت نظر داشته و مشروعیت آنها را بررسی کند؛ در نظارت‌های ارتجالی در حقیقت ناظر یا ناظران نماینده دولت در شکایت بر علیه متخلفان و قانون شکنان تلقی می‌شوند. در نظارت ارتجالی از آنجا که شاکی خصوصی وجود ندارد باید دقت بیشتری اعمال شود.

دوم – نظارت بر اساس شکایت: اعمال نظارت بر اساس شکایت در عین اینکه یکی از ساده ترین راه‌های مطلوب نظارت به شمار می‌آید اما عیوبی دارد که می‌توان آنها را در موارد زیر خلاصه کرد:

- الف) شکایت منحرف کننده؛
- ب) وحدت خواهان و داور؛
- ج) غیر تخصصی بودن شکایات اداری؛
- د) مرحله پیش از نظارت؛
- ه) ماهیت قضایی شکایت؛
- و) کنترل شکایات...

و...مطالب در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران (اصول و مبانی کلی نظام) دکتر سید محمد هاشمی

توجه: فقط قسمت هایی که مرتبط با حقوق اداری بوده در متن کتاب اداری عدلیه آمده است.

سیاست‌های اداری:

مدیریت سیاسی و مدیریت اداری دو بعد از سیاست‌های اداری است که مدیریت سیاسی در مورد مسائل کلی نظام و مربوط به مصالح جمعی است و اعمال آن در سطح زمامداری و از طریق قوه عالی (رهبری و قوای سه گانه) صورت می‌گیرد. مدیریت اداری مربوط به استقرار نظم، احقاق حقوق مردم و تأمین نیازمندی‌های همگانی است و اعمال آن در سطح مسئولین اداری از طریق ارتباط روزمره با مردم می‌باشد.

ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیر ضروری:

نظام اداری هر جامعه در ادامه نظام سیاسی آن است و مدیریت اداری در مقام اجرای مدیریت سیاسی قرار می‌گیرد. کلیه سیاست‌ها و خط مشی‌های هر نظام از طریق دستگاه‌های اداری اعمال می‌شود. در واقع همین دستگاه‌ها هستند که به طور روزمره بین مردم و زمامداری ارتباط برقرار می‌کنند. توفیق دولت در انجام کلیه وظایف و اختیارات خود در گرو این نظام صحیح می‌باشد. قانون برنامه اول توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸/۱۱/۱۱ در پیوست خود موضوع نظام اداری و اجرایی و ضرورت تنظیم و اصلاح آن را در ردیف یکی از عناوین و اهداف برنامه قرار داده است.

اول – بهبود تشکیلات و سازماندهی دولت

الف) تمرکز اداری و تشکیلات (امور ملی و اعمال حاکمیت واحد)

در جمهوری اسلامی ایران نظام اجرایی کشور در قوه مجریه با شخصیت حقوقی واحد متمرکز شده است. این قوه به جز امور که مستقیماً مربوط به رهبری می‌باشد توسط رئیس جمهور و وزرا اعمال می‌شود.

نکته آزمونی: بالاترین مقام اداری و اجرایی کشور مقام رهبری است.

در نظام عدم تمرکز آنچه که به عنوان یک سیاست صحیح می‌تواند مدنظر باشد عبارت است از :

۱- محدود کردن منطقی مراجع تصمیم‌گیری و سیاستگذاری

۲- برقراری ارتباط منطقی بین مراجع تصمیم‌گیری

۳- تجدید تشکیلات دولت با رعایت تجانس وظایف و عدم تکرار و تداخل وظایف و مسئولیت‌ها

۴- رعایت ثبات سازمانی و مدیریتی در تشکیلات دولت

(ب) عدم تراکم اداری و تشکیلاتی دولت (استفاده از امکانات و توجه به مقتضیات محلی)

عدم تراکم به هیچ وجه به منزله اعطای شخصیت حقوقی محلی و تضعیف کننده قدرت مرکزی نیست، بلکه ماموران

مرکزی به منزله عضو منفصل دولت در حوزه مأموریت خود می‌باشند که همواره زیر نظر مرکز ابتکار عمل دارند.

برای تأمین این منظور دو شیوه اداری و تشکیلاتی متصور است :

و
و
و

و....مطالب در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

کتاب کلیات حقوق اداری نوشته دکتر ولی الله انصاری

❖ حقوق اداری پیوند حقوق و اداره است. اداره یک سازمان رسمی است که برای نیل به هدفی که معمولاً نفع عمومی را در بردارد به وجود می‌آید.

❖ پلیس اداری یا نظم عمومی آن دسته از فعالیت‌های اداری دولت است که ماهیت امر و نهی و تنظیم فعالیت‌های مردم را بر عهده دارند و مصادیق آن عبارتند از امنیت عمومی و آسایش عمومی، بهداشت عمومی و اخلاق حسنه.

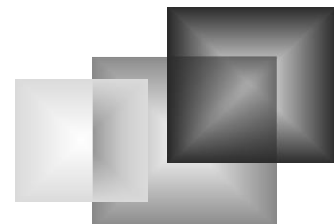
و
و
و

و....مطالب در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

فصل چهارم:

نکات فوق العاده ضروری

قوانین و مقررات اداری

توجه:

در این فصل قوانین و مقرراتی که برای آزمون دکتری مهم بوده، خلاصه شده است.

نکات مهم قانون مدیریت خدمات کشوری

(با اصلاحات ۱۳۹۷)

نکته: کلیه موسساتی که در قانون اساسی نام برده شده است در حکم مؤسسه دولتی شناخته می‌شود.

نکته: مؤسسه یا نهاد عمومی غیردولتی: واحد سازمانی مشخصی است که دارای استقلال حقوقی است و با تصویب مجلس شورای اسلامی ایجاد شده یا می‌شود و بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) بودجه سالانه آن از محل منابع غیردولتی تأمین گردد و عهده‌دار وظایف و خدماتی است که جنبه عمومی دارد.

نکته: در صورت واگذاری سهام شرکت‌های دولتی به نحوی که شرکت مذکور غیردولتی شود، قوانین و مقررات قانون کار بر کارمندان شرکت واگذار شده اعمال می‌گردد و این افراد، کارمندان کارفرمای جدید محسوب می‌شوند و در صورت تمایل می‌توانند کماکان تابع صندوق بازنشستگی قبلی خود باقی بمانند (دقت شود پرداخت هزینه جابه جایی و تغییر صندوق بر عهده خود کارمند است در این صورت). در مواردی که با حفظ مالکیت دولت (یا شرکت دولتی) بهره‌برداری بخشی از دستگاه ذی‌ربط به بخش غیردولتی واگذار گردد، مأموریت کارمندان مربوط به بخش غیردولتی مجاز می‌باشد.

سوال دکتری سال ۱۴۰۱: در صورت واگذاری سهام شرکت دولتی به نحوی که شرکت مذکور غیردولتی شود، چنانچه آن کارمندان آن بخواهند صندوق بازنشستگی خود را تغییر دهند، پرداخت هزینه جابجایی و تغییر صندوق بر عهده کدام مورد است؟

- (۱) دولت و کارمند بالمناصفه
(۲) کارفرمای جدید کارمند
(۳) خود کارمند
(۴) دولت

گزینه ۳ صحیح است. بر اساس تبصره ۱ ماده ۲۱ قانون مدیریت خدمات کشوری در صورت واگذاری یک شرکت دولتی به بخش خصوصی کارکنان آن شرکت تحت سیطره قانون کار خواهند بود و شرکت جدید کارفرمای آنها محسوب خواهد شد اما کماکان می‌توان تابع صندوق بازنشستگی خود بمانند. بنابراین اگر بخواهند صندوق خود را تغییر دهند هزینه آن با خود کارمند است.

و

و

و....

نکات مهم قانون دیوان عدالت اداری

(اصلاحی ۱۴۰۲)

نکات مهم قانون اساسی مرتبط (با حقوق اداری)

نکات مهم قانون تشکیلات شورهای اسلامی شهر و روستا

نکات مهم آیین نامه استخدام پیمانی

نکات مهم قانون رسیدگی به تخلفات اداری

نکات مهم آیین نامه رسیدگی به تخلفات اداری

نکات مهم قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور

نکات مهم قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

نکات مهم قانون منع تصدی بیش از یک شغل دولتی

نکات مهم قانون شرایط عمومی پیمان

نکات مهم قانون برگزاری مناقصات

نکات مهم قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و آیین نامه اجرایی آن

نکات مهم دستور العمل تفویض اختیارات وزارت کشور به استانداران در خصوص مجوز برگزاری تجمعات

نکات مهم اساسنامه تشکیلات و سازمان دهیاریها

نکات مهم قانون ممنوعیت به کارگیری بازنشستگان

نکات مهم قانون دیوان محاسبات کشور

نکات مهم قانون محاسبات عمومی کشور

نکات مهم قانون تشکیلات شورهای اسلامی شهر و روستا

نکات مهم آیین نامه داخلی شورای شهر

نکات مهم آیین نامه اجرایی ماده ۱۰ قانون هدفمند کردن یارانه ها

نکات مهم قانون مالیات بر ارزش افزوده

نکات مهم سایر قوانین و مقررات

نکات مهم آیین نامه نحوه پرداخت حق جلسه و مزایا به اعضای شوراهای اسلامی

فصل پنجم:

نکات مستخرج از سوالات دکتری

- وضع آیین نامه از سوی مقامات صلاحیتدار اداری **تنها با اجازه مجلس شورای اسلامی مجاز است.**
- در ایران حدود وظایف و اختیارات مسئولان واحدهای تقسیمات کشور را **مجلس شورای اسلامی** ترسیم می کند.
- مسئولیت مدنی دولت در ایران **منطبق بر پذیرش اصل مسئولیت و تبعیت از قواعد و مقررات خاص** است.
- در ایران مؤسسه وابسته به یک وزارتخانه بنا به تصمیم کدام مقام تشکیل می شود؟ **وزارتخانه مربوطه**
- **مطابق اصل انطباق** اداره حق دارد در قراردادهای اداری بدون شرط قبلی چنانچه مقتضی بداند تعهدات جدیدی به پیمان کار تحمیل نماید.

➤ اعلام قبلی استعفای کارمند دولت و قبول آن از سوی مقامات صلاحیتدار منطبق بر کدام اصل است؟ **استمرار خدمات**

عمومی

- مقررات حقوق اداری بر فعالیت‌های اداری **همه قوای سه گانه** نظارت دارد.
- صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن داوری طی چه شرایطی امکان پذیر است؟ **تصویب هیأت وزیران و**

اطلاع مجلس

- دغدغه عدم مداخله قوه قضائیه در امور قوه مجریه **موجب شکل گیری مستقل دادگاه اداری** شده است.
- حکم ابطال مصوبه خلاف شرع با کیست؟ **پس از کسب نظر اکثریت فقهای شورای نگهبان با هیات عمومی دیوان**

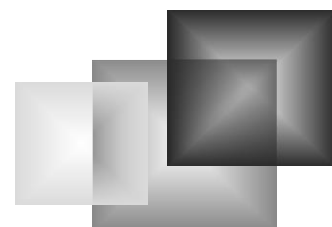
عدالت اداری

و
و
و

و... نکات در کتاب اصلی، ادامه پیدا می کند!

فصل ششم:

خلاصه مقالات و جزوات کاربردی
(مرتبط با آزمون دکتری)

کنترل قضایی

منبع این متن مقاله کنترل قضایی از دکتر محمد حسین زارعی می باشد.

کنترل قضایی به معنای کنترل مصوبات قوه مقننه و اعمال و مصوبات قوه مجریه به وسیله دادگاه هاست. این کنترل که چه بسا به لغو مصوبه یا تصمیم یکی از قوا منجر شود، تأثیری مهم بر مطابقت و سازگاری مصوبه‌ها و عملکردهای قوای حکومتی با قانون اساسی دارد و برای دادگاه‌ها، قدرتی قابل توجه را در نظارت و کنترل عملکرد قوای مقننه و مجریه به رسمیت می‌شناسد.

نکته: کنترل قضایی به معنایی نظارت قضایی بر مصوبات و اعمال قوای مقننه و مجریه از لحاظ مطابقت یا مغایرت با قانون اساسی، در نظام‌های حقوقی مختلف با توجه به ویژگی‌های خاص نظام مربوطه، در اشکال متنوعی نمایان شده است. این در دو الگوی کلی نظام کنترل قضایی غیر متمرکز یا آمریکایی و نظام کنترل قضایی متمرکز یا اروپایی قابل بررسی است.

نکته: ویژگی اصلی مدل غیر متمرکز کنترل قضایی این است که دادگاه‌ها در چنین الگویی از صلاحیت عام رسیدگی به موضوع انطباق با قانون اساسی برخوردارند؛ در حالی که در الگوی متمرکز کنترل قضایی، صلاحیت رسیدگی به چنین موضوعی برای یک دادگاه خاص و غالباً در شکل یک دیوان یا شورای قانون اساسی شناسایی شده است.

نکته: مهمترین کنترلی که بر مراجع شبه قضایی صورت می‌گیرد کنترل قضایی است. کنترل قضایی نیز توسط دیوان عدالت اداری و محاکم عمومی صورت می‌گیرد و سازمان بازرسی کشور به عنوان یکی از زیر مجموعه‌های قوه قضاییه نظارتی بر مراجع شبه قضایی ندارد.

نکته: (سوال) مهمترین مبنای توجیه کنترل قضایی بر اعمال اداری کدام است؟ **کنترل قدرت مقامات اداری برای تضمین حقوق شهروندی از سوی مقام قضایی بی طرف**

و
و
و
و... نکات در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

مفهوم مقرراتگذاری یا ریگولیشن

مفهوم مقررات گذاری یا ریگولیشن یا مداخلات اقتصادی دولت به چه معناست؟ این سازمان‌ها چه اهدافی را دنبال می‌کنند؟ (این

متن به صورت مصاحبه و از زبان دکتر مهدی هداوند بیان شده است)

در مورد مفهوم مقررات گذاری باید عرض بکنم که دولت‌ها به لحاظ اقتصادی نقش‌های متفاوتی را بازی می‌کنند ولی دولت‌های کلاسیک سه نقش مهم داشتند. این سه نقش در دنیای جدید کمرنگ شده و نقش‌های دیگری جایگزین شدند. **دولت‌های کلاسیک**

بزرگ ترین مالک، بزرگترین تولید کننده و عرضه کننده خدمات و نیز بزرگترین کارفرما بودند. در این دولت‌ها بیشترین اموال به دولت اختصاص داشت اما جریان خصوصی سازی منجر به کم کردن دارایی‌های دولت و انتقال آنها به شهروندان شده است.

مفهوم تامین خدمت عمومی به این معنا بود که دولت‌ها تمام خدمات عمومی را در قالب تصدی گری بر عهده می‌گرفتند **ولی امروز**

تلاش دولت‌ها این است که از تصدی و ارایه خدمات عمومی به صورت مستقیم به شهروندان پرهیز کنند و آن را به بخش خصوصی منتقل نمایند تا آنها چنین کاری کنند.

و
و
و
و... نکات در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

خصوصی سازی

خصوصی سازی عملیاتی فراگیر و متنوع است که با واگذاری کنترل مالی موسسات در مالکیت دولت به بخش خصوصی منجر می‌شود و همراه مالکیت، قدرت، نیز به مردم منتقل می‌گردد. خصوصی سازی یعنی تغییر فضای حاکم بر موسسات دولتی به نحوی که در عین حفظ بافت اصلی فعالیت، صرفاً فضای مذکور تغییر یافته و شرایط بازار بر موسسه طوری تاثیرگذارد که انگیزه و مکانیسم های بخش خصوصی ملاک تصمیم گیری در موسسه قرار گیرد.

و
و
و
و... نکات در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

وظایف و اختیارات مقامات سیاسی وزارت کشور

مأموریت‌ها و وظایف اصلی وزیر کشور

وظایف اصلی وزیر کشور به شرح ذیل است:

- ۱) تأمین و حفظ امنیت داخلی و استقرار نظم و آرامش در کشور و ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های اطلاعاتی، انتظامی و نظامی و حفاظت از مرزها
- ۲) زمینه‌سازی برای فعالیت مطلوب احزاب و تشکل‌های سیاسی و غیردولتی و نظارت بر فعالیت آن‌ها.
- ۳) هدایت و راهبری و پشتیبانی شوراهای اسلامی و نظارت بر فعالیت آن‌ها.
- ۴) ایجاد نظام مطلوب تقسیمات کشوری
- ۵) هماهنگی و هدایت استانداران برای تحقق سیاست‌های عمومی و برنامه‌های دولت.
- ۶) سیاست‌گذاری، راهبری و نظارت بر امور مربوط به اتباع و مهاجرین خارجی

و
و
و
و... نکات در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

جزوه حقوق اداری – دکتر محمد جلالی

گوشزد: منابع جزوه حقوق اداری دکتر محمد جلالی:

- حقوق اداری (۱ و ۲) دکتر محمد امامی و دکتر کوررش استوار سنگری
- حقوق اداری دکتر طباطبایی
- حقوق اداری دکتر موسی زاده
- اصول حقوق اداری در پرتو آراء دیوان عدالت اداری دکتر مهدی هداوند و مشهدی

مقدمه: در حقوق عمومی رابطه فرد با قدرت می‌باشد. پس هدف حقوق عمومی تنظیم قدرت است و قدرت نیز موضوع حقوق اساسی می‌باشد.

ابزارهای قدرت: مالی، نظامی، تبلیغات است و ابزار قدرت نیز در دست قوه مجریه می‌باشد. موضوع حقوق عمومی نیز تعدیل و یا تنظیم قدرت است و حقوق اداری نیز از زیر مجموعه های این رشته بوده و عمدتاً به کار اداره و اجراء می پردازد.

اعمال عمومی:

اداره و تعریف آن:

اداره از دو بُعد تعریف می گردد:

۱. **مادی یا ماهوی،** به مجموعه کارها و فعالیت‌ها که توسط قدرت عمومی و یا زیر نظر او انجام می‌گیرد و هدف آن: ۱- نظم عمومی و ۲- خدمات عمومی می‌باشد، گفته می‌شود.
۲. **سازمانی:** امکانات، وسایل و ابزاری که وضع می‌شود برای اجرای مفهوم مادی اداره

و
و
و

و... نکات در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

ضمیمه

(سوالات جدید آزمون دکتری نیمه متمرکز)

آزمون دکتری نیمه متمرکز حقوق عمومی – سال ۱۴۰۲

۱- طبق شرایط عمومی پیمان، اداره حداکثر می‌تواند پیمان را برای چند بار و حداکثر برای چه مدت به طور یک‌جانبه به حالت تعلیق در آورد؟

- (۱) دوبار- ۶ ماه
(۲) یک بار- ۶ ماه
(۳) یک بار- ۳ ماه
(۴) دوبار- ۳ ماه

گزینه ۳ صحیح است. مطابق بند الف ماده ۴۹ شرایط عمومی پیمان: «کارفرما می‌تواند در مدت پیمان، اجرای کار را برای یک بار و حداکثر سه ماه معلق کند، در این صورت باید مراتب را با تعیین تاریخ شروع تعلیق به پیمانکار اطلاع دهد. در مدت تعلیق، پیمانکار مکلف است که تمام کارهای انجام شده، مصالح و تجهیزات پای کار، تاسیسات و ساختمان‌های موقت را بر اساس پیمان به طور شایسته، حفاظت و حراست کند.» با توجه به این ماده، در شرایط عمومی پیمان پیمانکار تعلیق قرارداد پیمانکاری را در هیچ حالتی ندارد. کارفرما نیز تنها برای یک‌بار این حق را خواهد داشت و مدت زمان آن هم حداکثر ۳ ماه می‌باشد.

۲- کدام نظریه در خصوص نقش قاضی در پیدایش اصول کلی حقوق اداری را محصول رویکردهای مبتنی بر پوزیتیویسم اجتماعی می‌دانند.

- (۱) کشف
(۲) توسعه
(۳) خلق و انشاء
(۴) مختلط

گزینه ۲ صحیح است. مطابق نظریه توسعه، نقش قاضی در پیدایش اصول کلی حقوق اداری، محصول رویکردهای مبتنی بر پوزیتیویسم اجتماعی است؛ به طور نمونه می‌توان به نقش قاضی در اصل ۱۶۷ قانون اساسی اشاره کرد.

و
و
و

سوالات در کتاب اصلی، ادامه پیدا می‌کند!

آزمون دکتری نیمه متمرکز حقوق عمومی – سال ۱۴۰۱

آزمون دکتری نیمه متمرکز حقوق عمومی – سال ۱۴۰۰

آزمون دکتری نیمه متمرکز حقوق عمومی – سال ۱۳۹۹

منابع و مأخذ:

در تالیف کتاب از منابع اصلی ذیل استفاده شده است:

۱. کتاب حقوق اداری ایران - دکتر منوچهر طباطبائی موتمنی - انتشارات سمت
۲. کتاب حقوق اداری تطبیقی - دکتر منوچهر طباطبائی موتمنی - انتشارات سمت
۳. دوره دو جلدی حقوق اداری تطبیقی - دکتر مهدی هداوند - انتشارات سمت
۴. کتاب اصول حقوق اداری - دکتر مهدی هداوند - دکتر علی مشهدی - انتشارات خرسندی
۵. کتاب آیین‌های تصمیم‌گیری در حقوق اداری - دکتر مهدی هداوند و همکاران - انتشارات خرسندی
۶. کتاب حقوق اداری تطبیقی - دکتر علی محمد فلاح زاده - انتشارات شهر دانش
۷. کتاب حقوق اداری تطبیقی - دکتر پرویز نوین - انتشارات تدریس
۱. کتاب حقوق اداری جلد اول و دوم - دکتر کورش استوار سنگری و دکتر محمد امامی
۲. کتاب نحوه طرح دعاوی در دیوان عدالت اداری - سید مجتبی واعظی - مهستی سلیمانی
۳. کتاب کلیات حقوق اداری - ولی الله انصاری - نشر میزان
۴. کتاب حقوق اداری ۱ و ۲ - رضا موسی زاده - نشر میزان
۵. کتاب حقوق اداری - دکتر محمد جواد رضایی زاده - نشر میزان
۶. کتاب حقوق اداری تطبیقی - دکتر محمد جواد رضایی زاده
۷. کتاب نظارت بر اعمال حکومت - ابراهیم موسی زاده - انتشارات دانشگاه تهران
۸. کتاب قانون دیوان عدالت اداری در نظم - دکتر علی مشهدی
۹. کتاب اصول حقوق عمومی - دکتر پرویز نوین - انتشارات جنگل
۱۰. کتاب قراردادهای اداری - دکتر آیت مولایی - نشر میزان
۱۱. کتاب بایسته‌های حقوق اداری - دکتر ابراهیم موسی زاده - نشر دادگستر
۱۲. کتاب درآمدی بر حقوق اداری - دکتر ابراهیم موسی زاده - نشر مجد
۱۳. کتاب حقوق اداری - دکتر حسن خسروی و دکتر ابراهیم موسی زاده
۱۴. جزوه حقوق اداری تطبیقی دکتر محمد حسین زارعی
۱۵. جزوه حقوق اداری - دکتر اردشیر امیر ارجمند
۱۶. جزوه حقوق اداری - دکتر محمد جلالی
۱۷. رساله دکتری دکتر مهدی هداوند - دانشگاه شهید بهشتی